

В нашето време много често в предавания по електронните медии и в публикации на печата се срещат изрази като "цивилизационен избор", "цивилизационна култура", "култура на нашата цивилизация", "християнска цивилизация", "ислямска цивилизация", "западна цивилизация", "сблъсък на цивилизации", "сблъсък на култури" и т.н. Следователно има смесване на понятията култура и цивилизация. А може би наистина има разлика между тях?

Гръцкият историк от елинистичната епоха Диодор Сицилийски (I в.) пише също като Херодот за гръцки и варварски народи, които се различават както по език, тъй и по начин за удобен живот и памет за историята си. С други думи тогавашните цивилизации се различавали главно по "начина на удобен живот", освен езика и историческата си памет. Какво е култура? Какви са нейните форми и връзки с видимата история, с живота, природата и духа? Какви са проявленията на културата – народи, езици, епохи, идеи, божества, изкуства и т.н. и в каква степен тези форми на културата са нейни символи? Културата се състои от ценностни конфигурации, нормативни принципи и идеали, които са исторически уникални. Културата е личностна и субективна, докато цивилизацията е безлична и обективна, при нея еднакви операции ще предизвикат еднакви резултати. Културата е всичко създадено от човека и за човека.

Етимологически "култура" се свежда до латинския глагол *colo, colui, cultus*. Първоначално "култура" означава "обработване на земя". Оттук метафорично започва да означава всяка обработка – в частност на ума и съзнанието. В Античността прякото и преносното значение винаги са били разглеждани съотносително като два аспекта на един и същ процес вложен в културата. Това единение на значенията е пряко отражение на основния естетически принцип на Античността, а именно органичното единение на материалното и идеалното, на образ и идея, на конкретното и абстрактното. В съгласие с този принцип, за античните хора добре обработената, култивирана земя е напълно идентично, тъждествено понятие с добре обработения, културен интелект и съзнание.

Културите по света могат да бъдат изучавани безпристрастно и обективно, а след това описани научно. Ако използваме правилни научни подходи, след като знаем няколко основни особености на една култура ще можем да предскажем с доста голяма вероятност и други нейни взаимосвързани черти, въпреки че на пръв поглед връзката не личи. Това е от голямо практическо значение.

Какво е необходимо да се направи, за да стане възможно на базата на познаването на някои особености на една култура да може да се предскаже с голяма вероятност и други нейни черти?

Много хора, които не познават никакви чужди култури смятат, че онова което е обичайно в тяхната страна е логично, вярно, рационално, добро или лошо в абсолютен смисъл, т.е.общозначимо. Това е огромна заблуда, която води до сериозни межкултурни неразбирателства. Няма общочовешка логика, която да може да определи точно доколко е редно човек открито да казва какво мисли, да слага приятелството пред бизнеса или обратното, да възпитава децата си в подчинение или в независимост. Няма единна абстрактна логика, която да определи доколко един мъж или жена трябва да бъдат меки и напористи, грижовни или строги, както няма и такава логика за межкултурните отношения, за свободата и реда в тях.

Същност на културата. Трябва да се запитаме какво всъщност изразява културата. Какво показва тя и на какво е признак. Най-общо културата се разглежда в два аспекта – материална и духовна.

Материалната култура обхваща:

култура на труда/производството: това е всичко, свързано с производството – средства за производство (оръдия на труда), имущество, природни ресурси, инфраструктура, сгради, земя, производствени умения и знания.

култура на бита – всичко произведено

Духовната култура включва всичко, свързано с обработката на душата и ума – наука, изкуство, религия, философия, морал, етика, политико-правови идеи и отношения, култура на чувствата, литература, образование, език, реч, логика, митология. Културата показва същността за човека, равнището което е достигнал в неговото развитие.

Проблемът за културата и цивилизацията в ситуацията на глобалност след революциите в Източна Европа от 1989 г. е отразен в 2 тези, станали особено популярни в последните години:

Тезата на Самюъл Хънтингтън за «Сблъсъкът на цивилизациите»

Тезата на Бенджамин Барбър, изложена в книгата му с метафоричното заглавие «Светът на джихат срещу Максвета».

Културата винаги се случва като локален феномен, но локалност не означава непременно затваряне в определени граници. Глобалната епоха позволява локалността да се определи като **о т в о р е н о с т** към света – с всички рискове, които това носи със себе си.

Преди време националната култура беше пред изчезване. С развиването на новите технологии хората все повече забравят да помислят малко за културата на тяхната страна. Забравят своите традиции и национални обичаи. Тук трябва да си зададем един въпрос? Ще може ли културата на малките държави да се утвърди дълготрайно? Мисля, че да. Културната индустрия, например на Италия, Тайланд и Ливан се справя добре, дори ако се изнасят много малко продукти навън. Всяка страна има своя собствена телевизия, собствена литература, музика, изобразително изкуство. В дългосрочен план ще има повече големи центрове на културната индустрия. Нови центрове се появяват тъкмо сега: Рио де Жанейро, Мумбай, Хонг Конг, Бейрут, Южна Африка. Заражда се нова геополитическа карта на масовата култура.

Субкултура (букв. подкултура от sub /slb/ (английски) - "под, подчинен, в по-ниска степен" + култура) - в социологията, антропологията и културата, е група от хора с култура (независимо дали отличима или скрита), която се различава от по-голямата култура към която принадлежат и например, ако съответната субкултура е характеризирани от систематична опозиция на доминантната култура тя може да бъде описана като контра-култура.

Субкултурите може да се различават заради възраст, етническа принадлежност, класа, местоположение и/или пол. Характеристиките, които определят субкултурите като различни, специфични от общата култура могат да бъдат езикови (специфичен жаргон), естетически, религиозни, политически, сексуални, географски или комбинация от тези или други фактори.

Субкултурите често се определят чрез тяхното противопоставяне на ценностите на по-широката култура, към която те принадлежат, въпреки, че тази дефиниция не е универсално призната от теоретичните. Членовете на определена субкултура обикновено

показват принадлежността си към нея чрез отличителен и символичен стил. Ето защо изучаването на дадена субкултура често включва изучаването на символиката в дрехите, музиката или други отличителни черти на членовете на субкултурата, както и начините, по които членовете на доминиращата култура интерпретират тези символи. Ако субкултурата се характеризира със системно противопоставяне на ценностите на доминиращата култура, тя може да се определи като контракултура.

Идентификацията на субкултурите може да е затруднена поради присвояване на техния стил (особено облекло и музика) от масовата култура за комерсиални цели. Бизнесът често иска да извлече изгода от разрушителния апел на субкултурите в търсене на "готиното", което остава все така ценно при продажбите на всеки продукт. Този процес на културно присвояване често може да доведе до смъртта или еволюцията на субкултурата, докато членовете ѝ възприемат нови стилове, чужди за доминиращата култура.

Пример за такова присвояване е субкултурата на пънка във Великобритания, чиито отличителен (и първоначално шокиращ) стил на обличане е набързо присвоен от масовата, пазарна мода след като медиите започват да се интересуват от субкултурата. Този цикличен процес осигурява постоянен поток от стилове и идеи, които могат да бъдат присвоени от доминиращата култура с комерсиална цел.

Терминът „масова култура“ в най-общия си смисъл означава популярна култура, която получава медийна разгласа и в резултат на широко пазарно разпространение - тя единствена дължи съществуването си главно на обстоятелството, че се самоиздържа.

Всичко, което е модерно и се харесва на повече хора, повлича след себе си огромен брой почитатели и подръжатели, а именно това описва най-добре масовата култура. Масовата култура се стреми да привлича общественото внимание и интереси върху себе си и успява да влияе върху неговото мнение.

Масовата култура е предназначена за една глобална публика, без значение от географските и културните особености. Характерно за нея е, че търси онова, което сродява хората и се насочва към общочовешките ценности като щастието, любовта, красотата и т.н. Масовата култура се обръща към една разнородна публика като се опитва да задоволи нейните потребности и изисквания. За тази култура може да се каже, че манипулира общественото съзнание, защото използва именно определени

конфликтни теми, сензации и атракции и всичко се комерсиализира. Тоест продуктите на масовата култура удовлетворяват масовите нужди и са средство за забавление на съвременното общество. Въпреки комерсиалния характер на тези продукти, те успяват да съхранят определени естетически претенции и може да се обобщи, че масовата култура е един тривиален тип изкуство.

Човек притежава идентичност - идентичността не е абсолютна (има различни видове идентичност - полова, национална, личностна и други). След 20 години може да се окаже друг човек, в друга страна, с друго име дори и едва ли моето сегашно аз ще изчезне. Човек има цялостна памет и това го прави, което е. Човек не може да се изчерпи с описание. Несъзнателно носим етническата си принадлежност, печат от нашето детство, черти, оформени от родителите ни, от училището, четенето ни припобщава към културата, обществото - да бъдем добри граждани. Когато в редки случаи се сменя религия, име, националност или пол (макар и непълноценно), човек има голям проблем. Идентичността не може да е повод за малоценност и да се крие. Всяка идентичност в човешките измерения е еднакво ценна както всеки човек. Всред необхватното множество хора, всеки е уникален, неповторим. Той може да бъде разпознат, идентифициран. В това е неговата идентичност. Всеобщо е хората да са особени. Индивидът е единица човешки живот. Но в себе си той има всеобщото количество на живот, субектност, уникалност. Различието го прави особен. Тази особеност обединява общото в него с другите и единичното, което го различава от всички. Културата е част от цивилизацията. А какво е цивилизация?

Етимологически “цивилизация” се свежда до латинското съществително *civis,ilis,m* (гражданин) и отговаря на едно действително в античното общество положение – това на гражданина, или по-точно – на съгражданина. Опозиция на цивилизация е варварство, с което в Античността се означава подобен обществен *status* – граждани, но за неантичните народи. По-късно, през Елинизма, със създаването на огромната империя на Александър Велики и със синкретичното смесване в нея на почти всички народи от познатия свят, и особено с появата на Рим, и така постепенното създаване на огромната Римска империя, където античният естетически възглед за тъждественото между материя и идея, се пренася изцяло върху собствената римска *civitas*, като идеален модел. Това са предпоставки цялото общество от съграждани да започне да се възприема като тези, които са в опозиция на всички останали народи, тъй като са културни, и така съдържанието на понятието “култура” още в Античността става много близко, почти идентично с това на понятието “цивилизация”.

Цивилизацията по принцип има интернационален характер, за разлика от културата, която има народностен характер. Това е така, защото цивилизацията е система от няколко сродни народностни култури, разглеждани в голям и завършен исторически

отрязък от време и обединени на базата на сходството в политико-правовите идеи и отношения. На преден план в цивилизацията изпъкват политико-правовите идеи и отношения в тяхното историческо развитие. (Отрязъкът от време трябва да е завършен, за да може да се наблюдава.)

Определението е дефиниция – то слага граници на понятията.

Културата е по-голямо понятие от цивилизация, защото цивилизацията обединява само аспекти от културата. Например прабългарската култура има няколко цивилизации:

Средновековна езическа цивилизация

Средновековна християнска цивилизация

Единна цивилизация (при Омуртаг)

Средновековна византийска цивилизация (по време на византийското робство от 1018 – 1185 г.)

Отново средновековна българска цивилизация

Османска цивилизация

започва времето на идеите за освобождение

Българска (европейска/балканска) цивилизация

Тоталитарна цивилизация

Сега в света има няколко големи цивилизации: Европейска, Американска, Африканска, Азиатска, латиноамериканска и ислямска. От античните цивилизации Елада и Рим имат по няколко културни епохи.

Освен понятията култура и цивилизация има и природа – но тя не се е превърнала в едно от двете само там където човек не се е докосвал до нея. Ако човек е в контакт с “природа”, която не унищожавя, следователно той има нужда от нея и тя се превръща в култура. Така например дърветата в дворовете на училищата не са природа, а култура, защото са посадени от човек с някаква цел – за него.